

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2024. № 12.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.12.7>

УДК 351.777

В. П. Якобчук,

к. е. н., професор, завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління,

Поліський національний університет, м. Житомир

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2147-7994>

І. В. Кравець,

к. е. н., доцент

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5919-6560>

Н. С. Пугачова,

асистент кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління,

Поліський національний університет, м. Житомир

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9101-1148>

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

V. Yakobchuk,

PhD in Economics, Professor, Head of the Department of Economic Theory, Intellectual Property And Public Administration,

Polissia National University, Zhytomyr

I. Kravets,

PhD in Economics, Associate Professor

N. Puhachova,

Assistant of the Department of Economic Theory, Intellectual Property And Public Administration, Polissia National University, Zhytomyr

INNOVATIVE APPROACHES TO STATE POLICY IN THE FIELD OF ENVIRONMENTAL SECURITY OF THE REGION

У статті досліджується екологічна безпека як ключовий елемент сталого розвитку та її взаємозв'язок з економічною діяльністю. Окреслено проблеми забруднення повітря, води, ґрунтів, а також виснаження природних ресурсів внаслідок промислової та сільськогосподарської діяльності. Згідно з проведеним SWOT-аналізом екологічної ситуації в Житомирському регіоні визначено сильні та слабкі сторони, можливості та загрози. Серед сильних сторін варто відзначити наявність унікальних ландшафтів і природних ресурсів, а також досвідну роботу в галузі екологічної політики та програм охорони навколишнього середовища. Автори акцентують увагу на необхідності модернізації екологічної інфраструктури та впровадженні державно-приватного партнерства (ДПП) для розв'язання екологічних проблем в Україні. Аналізуються переешкоди для впровадження ДПП, включаючи брак фінансування та інформаційних баз. Окремо підкреслюється потенціал ДПП у Житомирській області для залучення приватного капіталу та ефективного впровадження екологічних проєктів. Пропонуються шляхи покращення механізмів ДПП для сталого розвитку та підвищення якості життя населення.

Environmental security is a fundamental component of sustainable development, directly linked to ecological factors and indirectly affecting the social and economic aspects of sustainability. There is a clear correlation between environmental stability and the amount of pollutant emissions into the atmosphere. The growth of industrial, agricultural, and service sectors complicates the relationship between society and nature, requiring improvements in life-support systems at both global and regional levels. Economic activities can cause significant environmental, economic, and social damage, presenting a critical issue for research. This study aims to address the pressing need to reduce the negative impact of human activities on the environment, with a focus on regulating, controlling, and forecasting such effects.

The article explores the potential of public-private partnerships (PPPs) as a mechanism for ensuring environmental security and supporting sustainable development in Ukraine. A comprehensive analysis is conducted on the barriers to implementing PPPs in ecological modernization, alongside strategies for attracting investments and financing environmental infrastructure. The research highlights the importance of aligning governmental and private sector efforts in addressing environmental issues and fostering sustainable practices. It emphasizes that despite the urgency of addressing ecological challenges, the state has not fully tapped into the potential of PPPs in forming an effective environmental infrastructure.

The research also provides a SWOT analysis of the environmental situation in the Zhytomyr region, identifying key strengths, weaknesses, opportunities, and

threats. Strengths include the presence of unique landscapes and natural resources, while weaknesses involve significant anthropogenic pressure and insufficient waste management infrastructure. Opportunities for further development lie in advancing environmental management and waste handling systems, while threats include worsening public health and inadequate enforcement of environmental regulations.

In conclusion, the development of PPP mechanisms in the ecological sphere can be crucial for enhancing economic growth and improving the quality of life for Ukraine's population. The research underlines the need for a more integrated approach to environmental policy and planning, coupled with greater involvement of both public and private sectors in ecological modernization efforts. By promoting collaboration, Ukraine can effectively address its environmental challenges and contribute to global sustainable development goals.

Ключові слова: *екологічна безпека, інноваційні підходи, сталий розвиток, державно-приватне партнерство (ДПП), інвестиції, екологічна інфраструктура, антропогенний вплив, екологічна політика, соціально-економічний розвиток.*

Keywords: *environmental safety, innovative approaches, sustainable development, public-private partnership (ppp), investments, environmental infrastructure, anthropogenic impact, environmental policy, socio-economic development.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Екологічна безпека, яка вважається фундаментом сталого розвитку на певній території, прямо визначається екологічними аспектами і, через них, опосередковано впливає на соціальні та економічні аспекти сталого розвитку. Існує прямий взаємозв'язок між екологічною стійкістю та об'ємом викидів забруднюючих речовин у повітря. Зростання можливостей промислового та сільськогосподарського секторів, а також сфери послуг, ускладнює відносини між суспільством та природою, що вимагає збереження та удосконалення системи життєзабезпечення на глобальному та регіональному рівнях. Економічна діяльність може завдавати природі екологічних, економічних та соціальних збитків, що становить актуальну проблему для досліджень у рамках дослідження.

Вивчення впливу людини на природне середовище має на меті

зменшення негативного впливу на довкілля та розвинення навичок регулювання, контролю та прогнозування цього впливу. Збитки можуть виникати внаслідок руйнування елементів природного середовища, його забруднення викидами, стоками та відходами, виснаження природних ресурсів, нераціонального використання ресурсів, порушення екологічних зв'язків у середовищі життя організмів, включаючи людину. Ці збитки можуть спричиняти деградацію водних, атмосферних та ґрунтових систем, а також погіршення стану флори, фауни та ландшафтів, а також негативно впливати на здоров'я людей та їхню тривалість життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження і публікації в галузі екологічної безпеки в Україні відображають широкий спектр проблем і можливих шляхів вирішення. Питання екологічної безпеки та сталого розвитку вже тривалий час є об'єктом дослідження вітчизняних вчених економістів таких як: О. Балацький, Н. Дацій, В. Голян, Б. Буркинський, Л. Грановська, Л. Жарова, А. Надеженко, І. Драган, О. Прокопенко, П. Скрипчук, Н. Зіновчук та інші.

Однією з основних проблем, що досліджуються, є вплив людської діяльності на навколишнє середовище, зокрема забруднення повітря, води та ґрунтів, а також втрати біорізноманіття. Вчені вивчають ефективні методи зменшення негативного впливу технологічних процесів на довкілля, впровадження новітніх технологій у сфері виробництва та споживання, а також розробляють стратегії адаптації до змін клімату.

Крім того, дослідники активно працюють над проблемами сталого розвитку, зокрема розвитку альтернативних джерел енергії, підвищення енергоефективності, розвитку зелених технологій та зеленого будівництва. Вони також досліджують соціально-економічні аспекти сталого розвитку, включаючи вплив екологічної політики на економічний зріст, розподіл доходів та соціальну справедливість. У своїх публікаціях вчені аналізують не лише проблеми, а й пропонують конкретні рекомендації для уряду, бізнесу та громадськості з метою покращення екологічної ситуації та забезпечення

сталого розвитку.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Ціль статті полягає в узагальненні сучасних підходів до забезпечення екологічної безпеки через впровадження механізмів державно-приватного партнерства (ДПП) та аналізі потенціалу цього інструменту для сталого розвитку в Україні. Зокрема, дослідження спрямоване на виявлення основних перешкод на шляху впровадження ДПП в екологічну модернізацію, а також визначення шляхів залучення інвестицій та фінансування для екологічної інфраструктури, що сприятиме покращенню екологічної ситуації та підвищенню якості життя населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. На новітньому етапі розвитку суспільства концепція збалансованого (сталого) розвитку набуває все більшого значення в міжнародній, національній та регіональній політиці з метою інтеграції економічної, соціальної та екологічної складових розвитку відповідно до системи заходів екологічної безпеки. Появлення цієї концепції пов'язана з необхідністю вирішення наявних екологічних проблем та врахування екологічних проблем у процесах планування та прийняття рішень для соціально-економічного розвитку країн, регіонів та населених пунктів, особливо Житомирської області.

Стратегічна екологічна оцінка документів урядового планування дає можливість зосередитися на поглибленому та всесторонньому аналізі можливого впливу планованих заходів на навколишнє середовище і використовувати результати даного аналізу для запобігання або зм'якшення екологічних наслідків в процесі стратегічного планування.

Стратегічна екологічна оцінка (СЕО) – це досить новий інструмент реалізації екологічної політики, заснований на відносно простому принципі: легше запобігти негативним наслідкам для навколишнього середовища на етапі планування, ніж виявляти і виправляти їх при реалізації стратегії. Метою СЕО є сприяння сталому розвитку через забезпечення захисту навколишнього середовища, забезпечення безпеки людей та охорони здоров'я шляхом

включення екологічних вимог до розробки та затвердження документів урядового планування [1].

В Україні створені умови для реалізації процесу СЕО у зв'язку з розвитком стратегічного планування і національної практики використання екологічної експертизи. Так, з 12 жовтня 2018 року в Україні набув чинності закон «Про стратегічну екологічну оцінку» [2]. Державна екологічна інспекція України у Житомирській області спрямована на реалізацію публічної політики щодо здійснення державного контролю (нагляду) в галузі охорони навколишнього середовища, раціонального відтворення, використання та охорони природних ресурсів і діє на підставі Положення про державну екологічну інспекцію України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2017 р. № 275 [3].

Нині погодні умови, а саме клімат є одним із сучасних і важливих факторів, що впливають на розробку і реалізацію політики екологічної безпеки в області. Тому вирішення проблеми зменшення темпів зміни клімату є надзвичайно важливим питанням усьому світі та в Україні зокрема. В грудні 2018 року в Катовіце завершилася двадцять четверта Всесвітня кліматична конференція організації Об'єднаних Націй (так звана COP-24). Там було досягнуто консенсусу, та прийшли до висновку, що проблеми клімату становлять не тільки національний інтерес, але й важливі для всього людства з точки зору його відповідальності перед майбутніми поколіннями [4].

Основним джерелом забруднення в Житомирському регіоні є викиди від транспортних засобів, і ця тенденція триває вже багато років. Щонайменше, так було до початку повномасштабного вторгнення. Зокрема, ведення активних військових дій на території країни та регіону значно погіршує якість повітря. Наслідки цього можуть мати негативний вплив на наше здоров'я в довгостроковій перспективі. Так, за даними Міндовкілля, обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферу під час війни дорівнює обсягу викидів металургійного підприємства протягом цілого року експлуатації. Стан атмосферного повітря прямо і побічно погіршується в результаті військових

операцій. Безпосередніми наслідками військових операцій є детонація снарядів, застосування артилерійського озброєння і авіабомб. У деяких випадках ці ракети вражали українські склади боєприпасів, які також вибухали. Такі вибухи виділяють в атмосферне повітря свинець, вуглець, сажу та інші шкідливі речовини. А залишки оболонок містять мідь, сірку, залізо і вуглець [5].

Непрямыми наслідками військових операцій є пожежі в екосистемах, вибухи нафтових родовищ, напади на промислові об'єкти і родовища небезпечних відходів, таких як пінополіуретан, фарби і лаки, мінеральні добрива, нітрат амонію і т.д., в результаті російських нападів на нафтові родовища, паливні сховища за оцінками екологів, при спалюванні нафти виділяється приблизно стільки ж забруднення повітря, скільки весь транспорт Києва виробляє за місяць. В цілому викиди в атмосферу в результаті лісових пожеж, спалювання нафтопродуктів і загоряння промислових об'єктів вже перевищили 67 мільйонів тонн. Водночас забруднене повітря не має кордонів. Викиди в атмосферу, викликані військовою агресією російської федерації на території України, переносяться на територію інших держав, осідають і уражаються, іноді на відстані тисяч кілометрів. Крім того, в повітря потрапило понад 38 000 тонн викидів від спалювання російського обладнання і утворилося понад 352 000 тонн відходів, що забруднюють не тільки повітря, але і землю [5].

Перші розрахунки втрат, викликаних забрудненням повітря, вже зроблені. Наказами Міністерства охорони навколишнього середовища та природних ресурсів України затверджено «Методику визначення розміру шкоди, заподіяної землям і ґрунтам» (від 04.04.2022 № 167) [6] та «Методику розрахунку неорганізованих викидів шкідливих речовин або їх сумішей, речовин у повітрі внаслідок надзвичайних ситуацій та / або під час воєнного стану та визначення розміру заподіяної шкоди» (від 13.04.2022 № 175) [7].

Державна екологічна інспекція Поліського регіону використовувала ці методи для збору та встановлення шкоди, заподіяної забрудненням земельних

ресурсів, атмосферного повітря шкідливими речовинами і забрудненням навколишнього середовища при спалюванні виділяються азотисті бики, аміак, діоксид сірки, бенз(а)пірен, вуглецеві бики, метали і їх сполуки, які істотно впливають на якість атмосфери [5].

Тільки в результаті пожеж на нафтових родовищах в регіоні, викликаних попаданнями реактивних снарядів зловмисника, в атмосферне повітря було викинуто близько 13 200 тонн забруднюючих речовин. Загальна площа забрудненого ґрунту становить понад 30 гектарів [5].

В результаті ракетного обстрілу загарбниками було завдано збитків лісовому фонду державного підприємства регіонального УЛМГ. Займання лісів та інших насаджень загальною площею понад 2000 гектарів додало понад 1,5 мільйона тонн забруднюючих речовин. Житомирський регіон зазнав ракетного обстрілу підстанцій, внаслідок чого виникли пожежі та загоряння мастильних матеріалів та ізолюючих електричних кабелів. Під час пожеж і в наступні дні було зареєстровано підвищення концентрації забруднюючих речовин в повітрі. Загалом сума збитків, завданих довіллю області внаслідок викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря, становить майже 15 мільярдів гривень. Ці розрахунки та інші докази екологічних злочинів України використовуються для збору репарацій [5].

Реальна і повна оцінка завданих збитків проводиться тільки після закінчення активних військових дій. Але навіть після отримання фінансової компенсації жителі України відчуватимуть наслідки забруднення повітря ще довгі роки.

Аналітичний аналіз (SWOT-аналіз) є ефективним інструментом для прийняття стратегічних, короткострокових і довгострокових рішень з метою подальшого вдосконалення документів державного планування з урахуванням регіональних особливостей. Недоліки, можливості та ризики, виявлені в рамках SWOT-аналізу, результати аналізу екологічної ситуації показані в таблиці 1.

**Таблиця 1. SWOT-аналіз сучасної екологічної ситуації в
Житомирському регіоні**

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>1) наявність унікальних ландшафтів; 2) наявність унікальних природних ресурсів; 3) грандіозний досвід роботи в області регіональної екологічної політики, розробки та реалізації екологічних програм на регіональному рівні; 4) наявна програма з охорони навколишнього середовища; 5) досвід у вихованні екологічної свідомості дітей та підлітків, інформуванні населення; 6) наявність громадських організацій та екологічних асоціацій, а також добровільних організацій, що займаються захистом тварин, активістів, розвинений волонтерський рух (досить численних, згуртованих, заслужують довіри і широко відомих своєю роботою громадськості).</p>	<p>1) значний антропогенний вплив на довкілля (забруднення води та повітря, деградація ґрунтів), зокрема: наявність потенційно небезпечних виробництв, велика кількість забруднюючих підприємств; наявність несанкціонованих звалищ відходів побутові.; накопичення великої кількості промислових відходів; забруднення вод стічними водами підприємств, складування та засмічення; 2) недостатня інфраструктура для утилізації побутових і промислових відходів (сміттепереробні заводи, сортувальні станції, підприємства з переробки відходів), роздільна система збору. недостатньо розвинені відходи; 3) недостатнє використання інноваційних технологій для зниження впливу на навколишнє середовище на промислових підприємствах; 4) неналежне поведження з відходами на рівні місцевих органів влади та рівні громад.</p>
Можливості	Загрози
<p>1) подальший розвиток екологічного менеджменту; 2) впровадження системного підходу до поведження з відходами в регіоні; 3) збереження і розширення території природоохоронного фонду регіону; 4) раціональне використання доступних природних ресурсів; 5) зниження антропогенного та антропогенного навантаження на навколишнє середовище; 6) поліпшення стану навколишнього середовища в населених пунктах; 7) поліпшення гідрологічного режиму річок; 8) забезпечувати придатний санітарний та екологічний стан берегових захисних смуг; 9) обробка, видалення, утилізація, знешкодження та утилізація відходів.</p>	<p>1) погіршення існуючої демографічної ситуації (природний і міграційний спад); 2) погіршення стану навколишнього середовища в результаті незбалансованої екологічної політики; 3) погіршення стану здоров'я населення в результаті забруднення; 4) існує небезпека підтоплення територій регіону; 5) відсутність ефективних механізмів державного та громадського контролю за виконанням природоохоронного законодавства; 6) недостатня відповідальність підприємств, органів місцевого самоврядування та населення за порушення природоохоронного законодавства; 7) впровадження передових екологічно безпечних технологій є недостатнім; 8) за підтримки населення створити нові об'єкти фонду охорони природи в регіоні.</p>

Джерело адаптовано автором [5].

Загальний стан природного середовища і здоров'я населення регіону при реалізації Програми розвитку прогнозується стан і якість навколишнього середовища на сучасному рівні з динамікою поліпшення і поліпшення від рівня життя населення. У той же час в деяких районах, де будуть здійснюватися програмні заходи, відбудуться більш значні впливи і зміни, що посилять антропогенний вплив, який чиниться в цих районах на певні елементи екосистеми або навколишнє середовище в цілому, але в допустимих межах. В цілому, за умови дотримання відповідних нормативних актів на стадії проектування і будівництва, програма важлива для збереження здоров'я і майна населення, а також культурних цінностей і не робить негативного впливу на стан навколишнього середовища і здоров'я населення.

Згідно з проведеним SWOT-аналізом екологічної ситуації в Житомирському регіоні можна визначити як сильні сторони, так і слабкі сторони, можливості та загрози. Серед сильних сторін варто відзначити наявність унікальних ландшафтів і природних ресурсів, а також досвідну роботу в галузі екологічної політики та програм охорони навколишнього середовища. Однак слабкими сторонами є значний антропогенний вплив на довкілля, недостатня інфраструктура для утилізації відходів та недостатнє використання інноваційних технологій.

Можливості включають у себе подальший розвиток екологічного менеджменту, впровадження системного підходу до поводження з відходами та збереження природоохоронного фонду. Але існують загрози, такі як погіршення демографічної ситуації, погіршення стану здоров'я населення через забруднення та відсутність ефективного контролю за виконанням природоохоронного законодавства.

Загальний стан природного середовища і здоров'я населення при реалізації програми розвитку прогнозується з поліпшенням, але деякі райони можуть зазнати значного антропогенного впливу через програмні заходи. Програма важлива для збереження здоров'я населення та культурних цінностей, проте вона потребує дотримання відповідних нормативів для

запобігання негативного впливу на навколишнє середовище. Таким чином, необхідно вдосконалювати стратегії з охорони довкілля та залучення громадськості до спільних зусиль з метою збереження екологічної стійкості та здоров'я населення.

Місце України у світовій економіці відзначається її здатністю виробляти та впроваджувати нові знання та технології. Основою сучасної державної політики є інноваційна ресурсномістка стратегія, що дозволяє об'єднати ресурси та інноваційні технології для забезпечення сталого розвитку. В результаті за два десятиліття наша держава розробила і прийняла безліч програм, в основному законодавчого і нормативного характеру. Серед них основні засади (Стратегія) екологічної політики України на період до 2030 року. В цілому, можна спостерігати стабільно низький показник екологічного показника для України. У той же час його положення серед інших країн сильно відрізняється [8].

Зі зростанням розвитку економіки, населення та споживчих товарів у всьому світі в геометричній прогресії зростають обсяги та види відходів (промислове, побутове, електронне та електричне обладнання тощо) швидко зростають. В даний час ці фактори виявилися набагато більш вирішальними для утворення відходів, ніж всі зусилля щодо їх запобігання. У той же час економічний розвиток і технологічна модернізація виробництва супроводжуються все більш динамічним зростанням використання вторинних ресурсів. Відповідно до світового досвіду, чим більш розвинена країна, тим вище відсоток вторинних джерел в загальному обсязі споживаного ресурсу.

Відносно низькі позиції держави були викликані наступними факторами: погіршенням санітарного стану навколишнього природного середовища, викликаним викидами металургійних і енергетичних підприємств, які щорічно досягають 30-35 % від усіх видів забруднень та забруднювачів через використання застарілого обладнання, яке статистично призводить до викидів у три рази вище, ніж у більшості сучасних пристроїв, і через брак води, що становить в даний час близько 4 мільярдів м³. Майже всі

поверхневі, підземні та частково підземні води забруднені побутовими, промисловими та сільськогосподарськими стічними водами і навіть не відповідають чинним низьким гігієнічним стандартам [9].

Таблиця 2. Показники екологічного виміру за складовими для України у 2022 році

Індекс (показник)	Рейтинг	Значення
Біорізноманіття	172	30.10
Викиди	14	81.30
Екологічний індекс	49,5	49,5
Екосистемні послуги	103	23.30
Кліматичні зміни	31	54.70
Очистка води	68	14.10
Санітарія та доступ до питної води	66	55.20
Сільське господарство, пестициди	141	10.00
Якість повітря	88	35.90

Джерело: [9].

Майже всі поверхневі, підземні та частково підземні води забруднені промисловими, побутовими та сільськогосподарськими стічними водами і навіть якісно не відповідають нинішнім низьким санітарним нормам. Рівень безпеки та стабільності країни можна оцінити за допомогою компонента безпеки життя людей як компонента індексу сталого розвитку, який відображає загальний вплив ряду глобальних загроз на різні країни і групи держав по всьому світу.

В Україні при формуванні сталого розвитку у сфері поводження з відходами пріоритет має бути відданий забезпеченню правильних принципів поводження з відходами та створенню його організаційної та економічної підтримки. Подібне управління є домінуючим стратегічним варіантом, заснованим на реалізації ідей утилізації та створенні відповідної інфраструктури на основі досвіду найбільш економічно розвинених країн. Це дуже актуально, тому що кількість відходів продовжує зростати в Україні (а також у всьому світі). Тому завдання полягає в тому, щоб сформувати довгострокові програми щодо запобігання утворенню та накопиченню відходів. Необхідно надати додатковий стимул організаційній та економічній

політиці та механізмам, спрямованим на досягнення ефекту деколонізації, що означає зростання ВВП при відносному скороченні виробництва відходів [9].

Однією з основних причин низької ефективності українського сектору екобезпеки є недостатнє фінансування, а також матеріально-технічна підтримка, а це основні складові процесу технологічної модернізації. На одного співробітника сектору безпеки Україна витрачає на порядок менше грошей, ніж у провідних європейських країнах. Це системна проблема. Кардинально змінити фінансове становище неможливо без вирішення національних економічних проблем. Реформа сектору безпеки залежить не лише від збільшення фінансування. Необхідна реформа системи безпеки, яка, як показує міжнародна практика, визначається рішучою модернізацією:

- відсутність безпеки через нові загрози та виклики безпеці;
- відсутність розвитку, коли завдання розвитку не виконане через незадовільний стан інститутів державної безпеки;
- відсутність демократії, що більш типово для країн з перехідною економікою, які в минулому були тоталітарними.

Загрози і небезпеки техносфери, а також виникнення техногенних аварій і катастроф в техносфері не в повній мірі враховуються, як і загрози і можливості уразливості інноваційних передових технологій, для яких вони використовуються для забезпечення безпеки. Є великі надії та очікування.

У природі не може бути абсолютної безпеки, тому що соціально-економічна система постійно знаходиться під впливом навколишнього середовища, впливає на себе і змінюється під впливом оточуючих сил. Якщо абсолютна безпека – це стан рівноваги системи, яке може існувати тільки теоретично, то під впливом зовнішнього і внутрішнього середовища система виходить зі стану рівноваги, тобто втрачає повну безпеку. Вплив внутрішніх і зовнішніх факторів навколишнього середовища може сприйматися як небезпека або загроза безпеці системи. Слід також згадати, що безпека – це не тільки стан, але і дія, його мета – захистити систему, повернути її в стан рівноваги. Руйнування, зміна, порушення рівноваги – це небезпека. Якщо це

абсолютно рівноважний стан, то це відносний стан, коли система знаходиться під впливом різних факторів, що виводять її з рівноважного стану, але рівень безпеки для її руйнування не критичний, він не ставить під сумнів виконання місії, досягнення цілей в області розвитку.

Практика показує, що ми можемо виділити три глобальних джерела всіх можливих небезпек. Це, перше, природа, друге, людське суспільство, і третє, створена ним «друга природа» – світ техніки та технологій. Легко помітити, що ці глобальні джерела небезпеки також в той же час є об'єктами небезпеки. Кожне з цих трьох напрямків може становити небезпеку як для іншого, так і для нього самого. Отже, кожен з них діє як об'єкт небезпеки як з боку двох інших областей, так і з боку самих себе [10].

Ефективність та розвиток модернізації сучасного екологічного простору України залежать від сучасного стану соціально-економічних відносин, який визначає використання факторів виробництва, які, у свою чергу, створюють територіальний потенціал та завдають шкоди природній безпеці довкілля та людини. Також вирішальне значення має ефективність регіонального управління, яка залежить від кола повноважень, що надаються державою, і від здатності оптимально управляти існуючими територіальними ресурсами. З цієї причини цілісна інституційна складова в області управління безпекою країни повинна будуватися з урахуванням специфічних аспектів всіх її проблем, в іншому випадку просто формується системна подоба, в якій ледь сприймаються одні елементи (регіони), в той час як роль інших залишається неясною, навпаки, перебільшений.

Необхідно вирішити безліч проблем: просторова дезінтеграція, нестабільність у розвитку регіональних економічних структур, зростаюча регіональна асиметрія в екологічному просторі країни і т. д. По суті, процес модернізації екологічної безпеки повинен включати в себе кілька основних складових, а саме систему правових, організаційних, інституційних і фінансових методів, які завдяки комплексному використанню сприяють досягненню цілей екологічної політики та підвищенню її ефективності.

Зараз все частіше говорять про необхідність інноваційного розвитку суспільства, з застосуванням екологічних можливостей, які надають нові соціально-економічні відносини і технології. Це обґрунтується тим фактом, що можна наздогнати розвинені країни та рухатись вперед тільки своїм власним розвиненим шляхом з урахуванням цивілізаційних особливостей держави. Шлях «оздоровлення», що повторює вже затверджені та апробовані механізми розвитку, в даний час неефективний.

Таким чином, основними тенденціями сучасної трансформації для модернізації України в цілому і для Житомирської області є:

- процеси розпуску та інтеграції акціонерів;
- постійне посилення міжрегіональної диференціації (неоднорідність простору).

Конкретні інституційні принципи реалізації державної екологічної політики ще не визначені. Відсутність загального комплексного підходу свідчить про суттєві недоліки щодо планування та реалізації державних програм та проєктів збалансованого економічного розвитку промислового виробництва. Відсутні передумови для ефективної державної екологічної політики щодо підвищення якості та рівня життя населення, забезпечення державного соціального забезпечення, підвищення його економічної конкурентоспроможності.

Різноманітність сучасних форм державно-приватного партнерства, зокрема процес, що реалізується у Житомирській області, дозволяє нам повною мірою використовувати можливості приватного капіталу для вирішення багатьох проблем не лише в сферах виробництва суспільних благ та надання комунальних послуг, виробництва галузей природної монополії, а й в інших сферах, а саме в області забезпечення природної, штучної та екологічної безпеки. У цих сферах органи державного і місцевого самоврядування не можуть відмовитися від своєї присутності і використовувати державно-приватне партнерство для усунення протиріч між обмеженими можливостями державного бюджету і необхідністю капітальних

вкладень, для забезпечення відтворення і розвитку стратегічних об'єктів і соціальне значення в цих областях [5].

В переважній більшості територій, що мають позитивний досвід реалізації проєктів, заснованих на принципах ДПП, однією з визначальних характеристик такого партнерства є те, що цей механізм використовується для реалізації масштабних, національних і міжнародних проєктів, що мають соціальне значення та проєкти щодо забезпечення сталого просторового розвитку. Впроваджуючи ДПП, можна досягти синергетичного ефекту, який допомагає підвищити ефективність держави і компанії за рахунок їх об'єднання. Водночас ефект асоціації перевищує суму ефектів діяльності кожної окремої одиниці. Економічні, соціальні та екологічні компоненти можуть мати синергетичний ефект.

Компонентами економічного ефекту є підвищення надійності державних інвестицій і підвищення ймовірності отримання очікуваної економічної віддачі; поліпшення якості послуг; поліпшення інвестиційного клімату; ефективність використання державних коштів за рахунок зниження витрат на проєкти; зниження ризиків при реалізації проєктів економічної діяльності; доступ до сучасних та інноваційних інформаційних і комунікаційних технологій; розширення можливостей отримання низькопроцентних кредитів від міжнародних фінансових інститутів в рамках державних гарантій [11].

Компоненти соціального ефекту повинні включати активізацію розвитку підприємництва та підвищення корпоративної соціальної відповідальності. Сприяти інтеграції «державна – громадянське суспільство – підприємництво (бізнес)» (розвиток підходящого інституційного середовища); підвищувати якість соціально значущих послуг; підвищувати якість життя населення за рахунок розвитку територій та формування (реконструкції) об'єктів інфраструктури, створення та збереження робочих місць. Характеристики впливу на навколишнє середовище полягають у мінімізації впливу на навколишнє середовище шляхом впровадження новітніх

технологій в екологічній економіці. Енергозбереження та енергоефективність; поводження та утилізація промислових і побутових відходів; зниження впливу на навколишнє середовище на території і підвищення екологічної безпеки на основі впровадження інноваційних екологічно чистих технологій [12].

Співпраця між державним та приватним секторами в галузі екологічної безпеки – це особливий вид ДПП, який конкретно спрямований на поліпшення антикризового управління за допомогою спільної координації та співпраці між приватними та державними представниками. В рамках цієї моделі ДПП комерційний ланцюжок поставок основних товарів та послуг доповнює ланцюжок поставок комунальних послуг таким чином, щоб пом'якшити кризову ситуацію. На відміну від інших підходів, мета ДПП полягає не в максимізації загальної вигоди, а в мінімізації витрат з урахуванням обмеженості державного бюджету та обмеження участі приватної компанії. Основне завдання в цих умовах – вдосконалення процесу антикризового управління [13].

В екологічній сфері співпраця між державою та приватним власником спрямована на реалізацію проєктів із впровадження «зелених» технологій, пом'якшення наслідків екологічних змін та розвиток сфери дозвілля. Надалі державно-приватні партнерства отримають можливість продовжити роботу з формування ефективних відносин між органами державної влади та місцевого самоврядування, підприємствами та приватними некомерційними організаціями для виконання ними необхідних державних функцій.

Впровадження та розвиток механізмів державно-приватного партнерства в деяких країнах світу в першу чергу пов'язано з появою великих інвестицій, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності економіки в глобальному середовищі, залучення ресурсів приватного сектора для фінансування інфраструктурних проєктів спільно з державою і надання державних послуг. ДПП в основному використовується як інструмент для розробки та інвестування в різні типи інфраструктури.

Державно-приватне партнерство – це особлива форма співпраці, спрямована на організацію взаємодії в рамках програми «бізнес – влада – спільнота», в рамках якої громадськість реалізує своє право контролювати органи виконавчої влади, соціальні установи, соціально орієнтовані підприємства, екологічно небезпечні галузі і т.д. відомо більше тридцяти різних форм та типів ДПП. Широко поширена практика використання форм заявок визначає кілька ключових напрямків, які реалізуються в партнерських угодах між державою, приватного підприємцями і громадськістю.

Нечисленність більшості територіальних органів призводить до їх фінансово-економічної неспроможності, відсутності резервів та ресурсів для особистого економічного розвитку. Економічна неспроможність малонаселених територіальних органів позбавляє їх можливостей для розвитку як в плані підвищення економічної активності в них, так і в плані створення нормальних умов життя для жителів самотійно.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Незважаючи на те, що загострення екологічних проблем вимагає вжиття термінових заходів по досягненню екологічного балансу, розвитку і відтворення екологічної інфраструктури та модернізації навколишнього середовища, а це, в свою чергу, вимагає залучення значного обсягу коштів і великомасштабних інвестицій, реальний механізм залучення ресурсів, необхідних для вирішення екологічних проблем, не може бути вичерпаний, варто підключити додаткових фінансистів і джерела інвестицій в Україну.

Однак слід зазначити, що досі не усунені перешкоди на шляху впровадження механізмів ДПП для розвитку сфери екологічної модернізації, а також відсутність спільних інформаційних баз даних і статистичних спостережень щодо фінансування екологічної інфраструктури в країні і з боку організацій, що займаються питаннями навколишнього середовища. Зрозуміло, що, таким чином, держава не використовує потенціал реалізації механізмів ДПП при формуванні екологічної інфраструктури і, таким чином, залишає позаду реалізацію основних цілей державної екологічної політики,

ідей зеленої економіки та реалізацію моделі розвитку сталого розвитку країни на рівні декларації.

Загальний аналіз виявив, що в Україні досі існує значна недосконалість у визначенні та реалізації державної екологічної політики. Відсутність комплексного підходу та конкретних інституційних принципів свідчить про необхідність вдосконалення планування та впровадження державних програм. Зростаюча роль державно-приватного партнерства, особливо у Житомирській області, свідчить про потенціал приватного капіталу у вирішенні екологічних проблем та забезпеченні безпеки. Варто відзначити, що успішні проекти в цій сфері в основному базуються на масштабних національних і міжнародних ініціативах, спрямованих на стале соціально-економічне розвиток. Здійснення державно-приватного партнерства має потенціал для синергетичного ефекту, який сприяє підвищенню ефективності держави та компаній. Важливими компонентами цього партнерства є економічні, соціальні та екологічні аспекти, які спрямовані на покращення якості життя та забезпечення сталого розвитку. Необхідно врахувати, що співпраця між державним та приватним секторами в екологічній безпеці вимагає ефективного антикризового управління та залучення різноманітних ресурсів. У цілому, розвиток механізмів державно-приватного партнерства в екологічній сфері може стати ключовим для подальшого економічного зростання та покращення якості життя українського населення.

Література

1. Федулова Л. І., Александрова В. П., Бажал Ю. М., Данько М. С., Кузнєцова І. С. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / НАН України, Ін-т економ. прогнозування; під ред. Л.І. Федулова. Київ: Основа, 2005. 550 с.

2. Про стратегічну екологічну оцінку : Закон України від 20.03.2018 № 2354-VIII : станом на 9 лип. 2023 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#Text> (дата звернення: 19.10.2024).

3. Про затвердження Положення про Державну екологічну інспекцію України : Постанова Каб. Міністрів України від 19.04.2017 № 275 : станом на 9 квіт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-п#Text> (дата звернення: 19.10.2024).

4. Зміна клімату: наслідки та заходи адаптації: аналіт. доповідь / [С.П. Іванюта, О. О. Коломієць, О. А. Малиновська, Л. М. Якушенко]; за ред. С. П. Іванюти. – К. : НІСД, 2020. – 110 с.

5. *Головна - Житомирська обласна військова адміністрація Житомирська обласна військова адміністрація Житомирська обласна військова адміністрація.* URL: <https://oda.zht.gov.ua/wp-content/uploads/2023/12/Zvit-pro-strategichnu-ekologichnu-otsinku.pdf>.

6. Про затвердження Методики визначення розміру шкоди завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану : Наказ М-ва зах. довілля та природ. ресурсів України від 04.04.2022 № 167. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0406-22#Text> (дата звернення: 19.10.2024).

7. Про затвердження Методики розрахунку неорганізованих викидів забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій та/або під час дії воєнного стану та визначення розмірів завданої шкоди : Наказ М-ва зах. довілля та природ. ресурсів України від 13.04.2022 № 175. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0433-22#Text> (дата звернення: 19.10.2024).

8. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 19.10.2024).

9. Ukraine | Environmental Performance Index. *Welcome | Environmental Performance Index.* URL: <https://epi.yale.edu/epi-results/2022/country/ukr>.

10. Драган І., Дацій Н., Драган І. Формування напрямів державного управління стратегічним розвитком АПК України. *Державне будівництво.*

2023. Т. 1, № 33. С. 38–48.

11. Чепеленко А. М. Економічна безпека в контексті глобалізаційних викликів та загроз. *Інфраструктура ринку*. 2020. № Вип. 40. С. 18–24.

12. Гарькава В. Ф., Кліщевська А. Ю. Моделювання економічної безпеки регіону у контексті управління його ресурсним забезпеченням // *Ефективна економіка*. 2021. № 7. С. 122–127.

13. Great Pacific Garbage Patch. URL:http://education.nationalgeographic.com/eucation/encyclopedia/great-pacific-garbage-patch/?ar_a=1.

References

1. Fedulova, L. I., Aleksandrova, V. P., Bazhal, Yu. M., Danco, M. S. and Kuznetsova, I. S. (2005), *Innovatsiinyi rozvytok ekonomiky: model, systema upravlinnia, derzhavna polityka* [Innovative Economic Development: Model, Management System, State Policy], NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine "On strategic environmental assessment", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#Text> (Accessed 10 October 2024).

3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), Resolution "On approval of the Regulation on the State Environmental Inspection of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-п#Text> (Accessed 12 October 2024).

4. Ivaniuta, S. P., Kolomiets, O. O., Malynovska, O. A. and Yakushenko, L. M. (2020), *Zmina klimatu: naslidky ta zakhody adaptatsii* [Climate Change: Consequences and Adaptation Measures], NISD, Kyiv, Ukraine.

5. Zhytomyr Regional Military Administration (2023), "Strategic Environmental Assessment Report", available at: <https://oda.zht.gov.ua/wp-content/uploads/2023/12/Zvit-pro-strategichnu-ekologichnu-otsinku.pdf>.

6. Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine (2022), "On approval of the Methodology for determining the amount of damage caused to land and soil as a result of emergencies and/or armed aggression and hostilities during martial law", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0406-22#Text> (Accessed 15 October 2024).

7. Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine (2022), "On approval of the Methodology for calculating unorganized emissions of pollutants or mixtures of such substances into the air as a result of emergencies and/or during martial law and determining the amount of damage caused", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0433-22#Text> (Accessed 19 October 2024).

8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2019), The Law of Ukraine "On the Basic Principles (Strategy) of the State Environmental Policy of Ukraine until 2030", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (Accessed 20 October 2024).

9. Environmental Performance Index (2022), "Ukraine | Environmental Performance Index", available at: <https://epi.yale.edu/epi-results/2022/country/ukr> (Accessed 20 October 2024).

10. Dragan, I., Datsii, N. and Dragan, I. (2023), "Formation of Directions of State Management of Strategic Development of Ukraine's Agro-Industrial Complex", *Derzhavne budivnytstvo*, vol. 1, no. 33, pp. 38–48.

11. Chepelenko, A.M. (2020), "Economic Security in the Context of Globalization Challenges and Threats", *Infrastruktura rynku*, vol. 40, pp. 18–24.

12. Harkava, V.F. and Klishevskaya, A.Yu. (2021), "Modeling Economic Security of the Region in the Context of Resource Management", *Efektivna ekonomika*, vol. 7, pp. 122–127.

13. National Geographic Education (2024), "Great Pacific Garbage Patch", available at: http://education.nationalgeographic.com/education/encyclopedia/great-pacific-garbage-patch/?ar_a=1 (Accessed 20 October 2024).

Стаття надійшла до редакції 18.11.2024 р.